„ANGEL RADIOS”. O ISTORIE LEXICALĂ, STILISTICĂ ȘI PRAGMATICĂ

„ANGE RADIEX”. UNE HISTOIRE LEXICALE, STYLISTIQUE ET PRAGMATIQUE

(Résumé)

Cette approche est basée sur une inscription tombale versifiée, datant du milieu du XIXe siècle (1858), qui contient le syntagme «ange radieux», formule appellative fixée dans la mémoire collective des lecteurs roumains grâce à la comédie «Une nuit orageuse» de I. L. Caragiale. L'article constitue une démarche par laquelle on approfondit nos recherches antérieures sur ce thème. Dans les pages suivantes, on a entrepris une recherche comparative des termes composants de ce syntagme dans les dictionnaires de l'époque. On a analysé aussi cette formule d'appel métaphorique sur trois paliers, lexical, stylistique et pragmatique, pour évaluer son statut dans le langage courant et dans la littérature roumaine de l'époque.

Mots-clés: analyse lexicographique, analyse stylistique, analise pragmatique, chronologie.

1. Precizări

Vizitând Complexul Muzeal „Curtea Veche” din București, am remarcat pe o piatră funerară un epitaf ce conținea binecunoscuta sintagmă *„angel radios”*. Antedatarea cu 21 de ani a pietrei funerare în raport cu textul caragialian a condus la inițiativa de a studia mai îndeaprope apelativul respectiv. Precizez de la bun început că paginile de față reprezintă o adâncire a cercetărilor mele pe această temă, așadar, o parte dintre exemple și câteva idei se regăsesc și în Popescu (2015: 359–367). În acest scop, am consultat 27 de dicționare și ediții

BDD-V4261 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:53:23 UTC)

ale acestora, precum și contexte literare în care am regăsit cuvântul *angel/ anghel*[1], respectiv cuvântul *radios*[2].

2. Analiză lexicografică detaliată

Am consultat dicționare din secolul al XIX-lea, apărute înainte de anul 1879, anul publicării piesei *O noapte furtunoasă*, dar și ulterioare acesteia, mergând până la apariția TDRG (1903) și a DA, litera A (1913), lucrări de referinţă ale lexicografiei româneşti, capabile să ofere o retrospectivă credibilă şi complexă asupra obiectului cercetării. Am făcut referire și la ediții mai noi ale unor discționare pentru a surprinde evoluția ulterioară a cuvântului *angel.* Astfel, trecând în revistă informațiile furnizate de către dicționarele citate mai sus, am observat următoarele:

– ocurența în sursele lexicografice a cuvântului *angel* precedă cu 57 de ani apariția sa în textul caragialian (în DRLU, 1822). Forma *rădios* se regăsește la PONTBRIANT (1862), dar *radios* este consemnat de BARCIANU (1868);

– date fiind grafiile și pronunțiile variate din dicționarele timpului, trebuie făcută distincția între formele-intrare *angeru/îngeru,* respectiv *angel*, chiar dacă cele dintâi înregistrează sensuri figurate – precum în ANTONESCU (1862) –, întrucât în cazul lor este vorba despre cuvântul *înger*;

– sensul figurat al lui *angel* apare mai întâi la BĂLĂȘESCU (1859), iar *radios* apare, cu sens conotativ, în LM (1876);

– atât *angel*, cât și *radios,* apar cu sensuri explicit conotative, purtând marca *figurat* la ȘĂINEANU (1896);

– apariția lexemelor în sursele lexicografice listate denotă preocuparea, în mediile culte, pentru înregistrarea împrumuturilor, traducerea și normarea acestora, în contextul larg al preocupării pentru modernizarea limbii române;

– tot din dicționarele listate se constată faptul că, pe măsura trecerii timpului, *înger* începe să câștige teren în fața lui *angel/anghel.* Formele *angel* (de origine latină), cât și forma *anghel* (de sorginte grecească) au fost din ce în ce mai puțin frecventate (altminteri, proliferarea surselor lexicografice din ultimul secol și de la începutul secolul al XX-lea ar fi trebuit să le înregistreze);

---

[1] Menționez că nu am cercetat texte bisericești și nici texte de exegeză religioasă, dat fiind ca nu am urmărit realizarea unei monografii a elementelor lexicale componente ale sintagmei și nici detectarea cu precizie a primei sale atestări.

[2] În realizarea acestui demers mi-au fost de folos, pe lângă exemplele excerptate personal, fișele cu citate din arhiva DLR, precum și dicționarele în format electronic din baza de texte scanate de către Departamentul de lexicologie și lexicografie, pe care le-am utilizat prin bunăvoința d-nei Monica Busuioc. De asemenea, menționez că am avut discuții fructuoase pe tema care face obiectul lucrării de față cu dl. Victor Celac, căruia îi mulțumesc pe această cale.

BDD-V4261 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:53:23 UTC)

– dacă *radios* rămâne o prezență relativ constantă în dicționarele secolelor XX și XXI, *angel* mai apare doar sporadic, în TDRG[2] (1986) de pildă, precum și în DN[3](1978), cu marca *livresc*;

– mai mult, așa cum precizează DA și TDRG[2], apariția lui *anghel* se rezumă la textele bisericești iar, ulterior, se fixează în limbă numai ca antroponim;

– la începutul secolului XX, în TDRG[1] (1903) apare numai *înger*, iar în DA (1913), sunt atestate ambele forme, *anghel/angel*, făcându-se însă precizarea, s. v.: „Pe vremea curentului latinist se găsește și forma *angel*, din lat.";

– de asemenea, se observă preocuparea autorilor de dicționare pentru înregistrarea construcțiilor sau a sintagmelor în care cuvintele-intrare apar, pentru registrul stilistic și pentru uz, utilizând elemente și indicații metalexicale (*fig.*, *metaforic*), observație relevantă pentru sublinierea meritelor lexicografice, toate acestea apărând însă și la articolele *anger*, *ânger*.

3. Exemple excerptate din texte literare

3.1. Angel

Am excerptat, de asemenea, următoarele exemple[1], din operele literare ale scriitorilor reprezentativi ai perioadei, ordonându-le cronologic:

1847 *Ci om e și boierul, și omul e amestic / De angel şi de demon* (HELIADE-RĂDULESCU, *Mihaida*, p. 177, în *Opere* I).

1852 *Angelul este în vârsta aceea ce desparte juneţea de copilărie* (PÂCLEANU, *Ierusalimul liberat*, p. 4, rd. 25).

1858 *Acest tablou reprezintă deșteptarea României, viind angelul Domnului spre a-i ridica după a sa frunte linţoliul de suferințe și de ignoranță sub care ea zăcuse atât timp* (PELIMON, *Impresiuni de călătorie în România*, p. 75).

1859–1860 *Era foarte frumoasă acea femeie, era un angel în formă de om* (FILIMON, *Mateo Cipriani*, p. 245).

1860 – *Mă nedreptăţeşti, Nicolache psihi-mu; eu te iubesc din toată inima, scumpul meu angel!*

– Angel da, însă angel cu nasul ca de cegă ... Ştiu eu, ingrato, că răceala ce-mi arăți totdauna vine din cauza aceasta (FILIMON, *Escursiuni în Germania meridională*, p. 20).

1863 *Angelii port al tău nume, / Ca ei blândă, dulce eşti* (ALEXANDRESCU, *Doamnei A. B.*, p. 275).

[1] Unele citate se regăsesc în DA și DLR, litera R.

BDD-V4261 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:53:23 UTC)

1866–**1883** *Stelele toate angeli îi par, / Angeli cu aripi strălucitoare, / A căror inimi tremurătoare / Candele d-aur nouă mi-apar* (EMINESCU, *Phylosophya copilei*, p. 12).

1859–**1869** *Oamenii poliției ... sunt ca niște angeli custozi ai cetățenilor pacefici și însuși ai celor căzuți sub greutatea viciului sau a patimilor degradatoare* (HELIADE-RĂDULESCU, *Echilibrul între antiteze*, p. 504, în *Opere* II).

1861 [Mitică Râmătorian] – *Frumoasă Rezi! ... Angel de candoare, care te-ai coborât din regiunile Imperiului (a voit să zică ale „empireului”) ... Tu care, prin fizionomia ta mai albă decât hartia ministerială, ... fii şeful de secţie al inimei mele şi ... voi trece cu cea mai mare esactitate in bilanţul datorielor mele de amant fidel toate evenimentele industriale şi politice ale amorului nostru* (FILIMON, *Nenorocirile ...*, p. 306).

1873 *Ce plâng? ... Eu plâng viața ce-n mine se slăbește ... / Eu plâng a mea junețe ce chinu-a veștejit! / Eu plâng zile trecute și plânsu-mi mereu crește ... / Eu plâng un angel dulce, un angel mult iubit* (MACEDONSKI, *Ce plâng?*, p. 123).

1874 [Iordache către Luxița] *„Nu te-am visat decât ca pe un angel de apoteoză. Dumnezeul cugetării mele, priveliștea desfătătoare a bucuriilor mele ... Văzui la fereastră acest bilet care anunță casă de închiriat, luai o deciziune, și acum iată-mă la picioarele d-tale; ordonă dacă vrei să mor!”* (THEODOR MYLLER, *Fata lui Chir Troancă*, *apud* Cioculescu, p. 182).

1893 *Când prinţul Ferdinand se coborî din vagon, prinţesa Maria se aruncă în braţele lui.*

– Ah! exclamă prinţul, în fine, te revăd, angel dulce al vieţii mele! (BACALBAŞA, *Nunta Engliterei cu România*, p. 98).

Ocurența lexemului *angel* în fragmentele citate demonstrează faptul că acesta apare frecvent în opere literare precedente comediei caragialiene, însă și ulterior acesteia. Dacă se iau în calcul genurile și speciile cărora le aparțin exemplele citate, se observă că ele acoperă o gamă variată, de la poezie și proză autohtone (în memorii și impresii de călătorie), la traduceri în limba română. Valorile stilistice contextuale ale cuvântului *angel* arată, de asemenea, că el apare atât în sensul propriu (= *entitate spirituală*), cât și figurat (ca apelativ *metaforic*), precum și faptul că este folosit în diferite registre, de la lirismul exacerbat la ironie, ceea ce indică o frecventă utilizare în limbajul literar al epocii.

BDD-V4261 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:53:23 UTC)

3.2. Radios

Așa cum reiese din consultarea dicționarelor, *radios* este înregistrat mai târziu (în raport cu *angel*), iar valoarea sa figurată apare consemnată mai întâi în LM care, de altfel, indică și contextul posibil: *„frunte radioasă de frumuseţe sau de bucurie”*. Tot în această lucrare obsevăm că sensul său figurat devine de sine stătător. Spre deosebire însă de *angel,* adjectivul își consolidează poziția în limbă și are o evoluție mult mai lungă, fiind înregistrat în dicționarele moderne. Cât privește exemplele literare din secolul al XIX-lea, ele atestă utilizarea adjectivului cu valoare de epitet atât înainte, cât și după data apariției comediei:

1848 *Erai cu totul prosternat în fața radioasei Ellis* (*Curierul* 6[3]/63).

1867 *„Care-o fi în lume şi al meu amor?” / Cu suflet de înger, cu chip de femee, / Dulce şi iubită, sântă şi frumoasă, / Vergină curată, steauă radioasă ...* (EMINESCU, *Care-o fi în lume ...* O IV, p. 10).

1870 *Când omul dulce doarme şi simte şi aude / Câte-mpregiur se-ntâmplă, apare o figură / Augustă, radioasă. Era divinitatea* (HELIADE-RĂDULESCU, *Anatolida. Viața sau androginul*, p. 252).

1871 *Aveam o muză, ea era frumoasă, / Cum numa-n vis odată-n viaţa ta / Poţi ca să vezi icoana radioasă, / În strai de-argint a unui elf de nea! / Păr blond deschis, de aur şi mătasă ...* (EMINESCU, *Aveam o muză*, O IV, p. 77).

1874 *De aţi lipsi din lume, voi cauza-ntunecoasă / De răsturnări măreţe, mărirea-i radioasă, / Cesarul, chiar Cesarul de mult ar fi căzut* (EMINESCU, *Împărat și proletar*, O. I, p. 56).

1888 *Purtat de doru meu aprins / Mă rătăcesc prin ţări frumoase / Şi văd sub ceruri azurii ... / Un zbor de zâne radioase* (ALECSANDRI, *Pe albumul d-nei V. Boerescu*, p. 250).

1891 *Iată-l, radios şi falnic / Că, privind în jos, se simte / Pe-aşa stepenă[1]-nălţat / De-adâncime fascinat* (VLAHUȚĂ, *Profiluri*, p. 109).

4. Perspectivă pragmatică și stilistică

Pornind de la ideea lui Charaudeau că orice fapt umoristic este un act de discurs care se înscrie într-o anumită situație de comunicare și că el

[1] *stepenă* = treaptă, rang.

BDD-V4261 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:53:23 UTC)

reprezintă produsul relației stabilite între partenerii și protagoniștii acesteia[1], observăm că, datorită omnipotenței auctoriale, în cazul *Nopții furtunoase*, pe lângă cei doi protagoniști (locutorul și destinatarul – Rică și, circumstanțial, Zița), situația *țintei* (personajul Rică) se complică. Dacă, în aparență, aceasta rămâne fatalmente *victimă* a ironiei, de fapt, mai ales *publicul destinat*ar, societatea însăși este *ținta* acestei ironii. Și atunci, rolul destinatarului se dublează (*complice* sau *victimă)*, în măsura în care acesta își recunoaște sau nu habitudinile lingvistice și comportamentale în limbajul și felul de a acționa al personajelor.

Așadar, înainte de a afirma că al treilea factor de producere a umorului / ironiei este comicul de limbaj, în acord cu teoria lui Caraudeau[2], trebuie făcută distincția între procedeele *lingvistice* și cele *discursive.* Ilustrative pentru aceasta sunt nu numai exemplele literare anterioare, ci mai biletul primit de Zița, respectiv tirada lui Rică în fața acesteia, ambele binecunoscute. Făcând o comparație, dacă Rică e incoerent din pricina emoției și a semidoctismului, de aici, poate viziunea umoristică mai blândă asupra sa, Râmătorian este ilogic cu desăvârșire și își suprapune universurile de discurs într-o manieră care îl face mult mai aspru criticabil. Mai mult, Filimon atrage atenția prin considerații metalingvistice asupra incoerenței și inadecvării discursului personajului său:

> *Juna bucătăreasă ascultă toate paralogiile lui Rîmătorian cu o surpriză neînţeleasă; biata fată nu mai auzise în toată viaţa ei o asemenea declaraţiune de amor atât de năbădăioasă* (FILIMON, *Nenorocirile* ..., p. 306).

Potrivit lui Charaudeau, „procedeele lingvistice nu sunt, în sine, purtătoare de valori umoristice, ele putând fi utilizate în cadrul unor genuri discursive dintre cele mai sobre, precum poezia. (Antifraza, de pildă, este un procedeu lingvistic constând în a spune contrariul a ceea ce locutorul gândește, și care poate conduce spre diferite categorii discursive, precum minciuna, ironia sau paradoxul.)”[3].

Procedeele discursive sunt indisolubil legate de mecanismul enunțării (care implică locutorul, interlocutorul, ținta, contextul în care actul enunțiativ respectiv se produce, condițiile socio-culturale, morale și tematice avute în vedere). Ca urmare, numai luând în calcul cadrul oferit de acestea din urmă se poate vorbi despre realizarea, cu mijloace lingvistice, a efectelor umoristice. Procedeele amintite sunt puternic susținute de comicul de situație și, de asemenea, de indicațiile scenice. Ca urmare, ce reprezintă în contextul comic

---

[1] Charaudeau (http://www.patrick-charaudeau.com/Des-categories-pour-l-humour.html).

[2] *Idem.*

[3] *Idem.*

BDD-V4261 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:53:23 UTC)

al piesei apelativul *angel radios*? Utilizat în epocă (v. *supra*), este posibil ca *angel* să fi fost perceput de Caragiale ca fiind golit de conținut semantic prin repetare sau prin exagerata încărcătură afectivă și, ca atare, ridicol. Cu toate acestea, dacă ne imaginăm că sintagma apelativă ar fi fost inserată într-un alt context, lipsit de paralogiile și distorsiunile lingvistice diverse din vocabularul personajelor, am mai considera-o generatoare de umor? Dat fiind spiritul ironic caragialesc raportat la literatura anterioară și contemporană dramaturgului (*angel,* urmat de diverse determinări a circulat atât în limbajul curent, cât și în literatura epocii), deși personajele sale au, în comedii, numeroase derapaje de limbaj, nu putem considera, precum Condrea[1], că „*angel radios*" face parte din „*seria de expresii celebre*" datorate „*ironiei ingenioase a autorului care le-a plăsmuit*". Repetarea sintagmei reflectă doar limitarea creativ-lexicală a lui Rică Venturiano și, în subsidiar, clișeizarea construcției lingvistice respective (Popescu 2015: 362).

5. Concluzii

După cum se observă, cel puțin limbajul literar al epocii oferă dramaturgului suficient material de reflecție și de inspirație. Dar scopul enunțat al articolului de față nu este stabilirea primei atestări a sintagmei în limba română[2]. Întorcându-mă la inscriptia tombală pe care o reproduc parțial:

> *„O! Angel radios / Bărbatul tău soră plâng suspină ... O! Triste muritor! / Te rog fii cititor." ... Răposată în 24 aprilie 1858.*

pot spune că, dacă I. L. Caragiale a citit-o sau nu, este mai puțin important. Demn de luat în seamă mi se pare, din perspectiva abordării de față, faptul că un text poetic, nerevendicat însă ca *literar,* include această sintagmă, ceea ce reprezintă un semn al circulației semnificative a apelativului metaforic „*angel*" în limbajul epocii, în special în anumite pături sociale (elevate sau aflate în curs de ascensiune, semidoctă sau nu). Toate categoriile de surse pe care le-am investigat demonstrează faptul că atât lexemul *angel*, cât și *radios* au circulat în limbajul secolului al XIX-lea relativ frecvent, mai cu seamă în mediile literare și în anumite pături sociale, iar atât ele, cât și sintagma apelativă au fost folosite la vremea respectivă cu bună-credință, și nu neapărat cu conotații ironice. Componentele sintagmei au evoluat ulterior diferit în limbă. *Angel* a pierdut treptat terenul în fața lui *înger*, probabil din cauza mărcii stilistice imprimate de către Caragiale și de câțiva dintre predecesorii săi, dar, nu în ultimul rând, din cauza tocirii prin uz. Traseul lingvistic al lui *angel* a fost

[1] http://limbaromana.md/index.php?go=articole&printversion=1&n=429.

[2] Acest deziderat ar fi implicat o cercetare exhaustivă a ocurenței componentelor sale nu numai în sursele lexicografice, ci și în documentele și textele religioase anterioare celor citate în lucrarea de față.

BDD-V4261 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:53:23 UTC)

circular, dinspre mediile literare (abuzurile l-au transformat însă în clișeu) către vorbitorii diletanți, amatori de efuziuni, dar și invers, dinspre aceștia (prin utilizări repetate și indecvate în contexte lingvistice și extralingvistice) spre literatura critică, umoristică, ironizatoare.

Cercetările efectuate arată, în mod evident, că I. L. Caragiale nu este creatorul sintagmei „angel radios”, dar el a făcut-o celebră și a operat o translatare stilistică, plasând-o definitiv în registrul comic, peiorativ, reușind să o transfere din latura poetică tocită, a unui stil învechit, spre valoarea etern umoristică.

EDIȚIILE DIN CARE AU FOST EXCERPTATE EXEMPLELE LITERARE

Alecsandri, Vasile, *Opere II. Poezii.* Text ales şi stabilit de G. C. Nicolescu şi Georgeta Rădulescu-Dulgheru. Studiu introductiv, note şi comentarii de G. C. Nicolescu. Bucureşti, Editura pentru Literatură, 1966.

Alexandrescu, Grigore, *Opere I.* Ediţie critică, note, variante şibibliografiede I. Fischer. Studiu introductiv de Silvian Iosifescu. [Bucureşti], Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, 1957.

Bacalbașa, Anton, *Scrieri alese II.* Text ales şi stabilit, studiu introductiv, note şi bibliografie de Virgiliu Ene, Bucureşti, Editura pentru Literatură, 1965.

Caragiale, I. L., *Opere II. Teatru. Scrieri despre teatru, Versuri.* Ediție îngrijită și cronologie de Stancu Ilin, Nicolae Bârna, Constantin Hârlav, București, Univers Enciclopedic, 2000. [Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, Colecția *Opere fundamentale*, coord. acad. Eugen Simion].

Eminescu, Mihai, *Poezii postume*, în *Opere IV*. Ediţie critică îngrijită de Perpessicius, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1952.

Filimon, Nicolae, *Opere I*. Ediţie îngrijită şi studiu introductiv de Mircea Anghelescu. Note şi variante de George Baiculescu, Bucureşti, Editura Minerva, 1975.

Heliade-Rădulescu, I., *Opere I–II. I. Versuri. Proză. Scrieri istorice și memorialistice*; *II Istoria critică universală. Biblicele. Echilibrul între antiteze*. Ediție îngrijită, prefață, note și bibliografie de Mircea Anghelescu, București, Univers Enciclopedic, 2002 [Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, Colecția *Opere fundamentale*, coord. acad. Eugen Simion].

Macedonski, Alexandru, *Opere IV. Poezii*, Bucureşti, Editura pentru Literatură, 1967.

Pâcleanu, Atanasie N.: Torquato Tasso, *Ierusalimul liberat*. Poemă epică în două volume. Traducţie în proză de ... Tomul I, Bucureşti, Tipografia lui Iosef Kopainig, 1852.

Pelimon, Alexandru, *Impresiuni de călătorie în România*. Ediţie îngrijită, note, bibliografie şi glosar de Dalila-Lucia Aramă, Bucureşti, Editura Sport-Turism, 1984.

Vlahuță, Alexandru, *Scrieri alese* I. Ediţie îngrijită, studiu introductiv, note, comentarii şi bibliografie de Valeriu Râpeanu, Bucureşti, Editura pentru Literatură, 1963.

BDD-V4261 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:53:23 UTC)

BIBLIOGRAFIE ȘI SURSE WEB

Charaudeau, Patrick, *«Des catégories pour l'humour»*, *Revue Questions de communication* n°10, Presses Universitaires de Nancy, Nancy, 2006, consulté le 28 février 2015 sur le site de *Patrick Charaudeau-Livres,articles,publications* [URL: http://www.patrick-charaudeau.com/Des-categories-pour-l-humour.html].

Cioculescu, Șerban, 1974, *Caragialiana*, București, Editura Eminescu.

Condrea, I., *Referințe nonverbale și paraverbale în textul dramatic,* în Limba Română, anul XVIII, 2008, [consultat pe http://limbaromana.md/index.php?go=articole&printversion=1&n=429].

Dominte, Constantin, *Introducere în teoria lingvistică. Antologie pentru seminarul de teorie a limbii*, cap. *Eugeniu Coșeriu. Cadre și contexte ale vorbirii* [consultat pe http://ebooks.unibuc.ro/filologie/dominte/2-8.html].

Popescu, Mihaela, 2015, "A different perspective regarding the interpretation of a famous phrase from «A Stormy Night» by I. L. Caragiale", in *Communication, Context, Interdisciplinarity. Studies and Articles III. Language and Discourse.* Coordinator Iulian Boldea, Târgu Mureş, "Petru Maior" University Press, p. 359–367.

Tohăneanu, G. I., 1985, *Macedonski și neologismele. Mic dicționar poetic. Litera A*, în *Contribuții lingvistice*, Timișoara, Universitatea din Timișoara. Facultatea de Filologie, p. 147–155.

Zafiu, Rodica, 2007, *Evaluarea umorului verbal*, în Pană Dindelegan, Gabriela (coord.), *Limba română – stadiul actual al cercetării*, București, Editura Universității din București, p. 497–505.

ABREVIERILE SURSELOR LEXICOGRAFICE

ANON. CAR.: *Dictionarium valachico-latinum.* Primul dicţionar al limbii române [Cunoscut sub numele *Anonymus Caransebesiensis*]. Studiu introductiv, ediţie, indici şi glosar de Gh. Chivu. Academia Română. Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti". Bucureşti, Editura Academiei Române, 2008.

ANTONESCU, D.: G. M. Antonescu, *Dicţionar rumân.* [pe copertă: român]. Mic repertor de cunoştinţe generali coprinzând vorbe streine cu etymologia, termini technici, numiri proprie [pe copertă: numiri proprii], *notiţiuni* [pe copertă: noţiuni] *historice* ş. c. l. Bucureşti, Librar-editor George Ioannide. Imprimeria Naţionale a lui Stephan Rassidescu, 1862 [1863].

BARCIANU: Sab. Pop.-Barcianu [Barcianu, Sava Popovici], *Dicţionar român-german şi german-român.* În două părţi. *Wörterbuch der romänischen und deutschen Sprache.* Zwei Theile. Sibiiu, Institut tipografic, Societate pe acţii. Hermannstadt. Typographische Anstalt, Aktiengesellschaft, 1886.

BARCIANU[3]: Sab. Pop.-Barcianu [Barcianu, Sava Popovici], *Dicţionar român-german şi german-român.* În două părţi. Partea I-a: *Română-germană*. Ediţia a

BDD-V4261 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:53:23 UTC)

treia. Revidat și complectat de dr. D. P. Barcianu. *Wörterbuch der romänischen und deutschen Sprache.* Durchgeschen unde vervollständigt von... Zwei Teile. I. Teil: Romänisch-deutsch. Dritte Auflage. Sibiiu, Hermannstadt. Editura și Tipariul lui W. Krafft, 1900.

BĂLĂȘESCU: Nifon [= Nicolae] Bălășescu, *Dicionariu româno-frances.* Volum I. Fascicul I. Bucuresci, Tipografia Mitropolitului Nifon, 1859.

CLEMENS: A. Clemens, *Walachisch-deutsch und deutsch-walachisches Wörterbuch*, Redactat de ..., Ediția a doua, Sibiu, W. H. Thierrysche Buch- und Kunsthadlung, 1823.

COSTINESCU: Ion Costinescu, *Vocabular româno-frances.* I–II. *Vocab*. I: *A – Înzestrare*; II: *J – Zuluf*, Bucureşti, 1870.

DA: (Academia Română), *Dicţionarul limbii române*. Sub conducerea lui Sextil Puşcariu. Tomul I. Partea I: *A–B*. Bucureşti, Librăriile Socec & Comp. şi C. Sfetea, 1913.

DDRF: Frédéric Damé, *Nouveau dictionnaire roumain-français.* [Vol. I–IV], Bucarest, Imprimérie de l'État. I: (*A–E*), 1893; III: (*M–R*), 1894.

DL: *Dicţionarul limbii române literare contemporane.* Vol. I, III. Academia Română. [Bucureşti], Editura Academiei, I: *A–C*, 1955; III: *M–R*, 1957.

DLR: (Academia Română), *Dicţionarul limbii române.* Serie nouă. Redactori responsabili: acad. Iorgu Iordan, acad. Alexandru Graur şi acad. Ion Coteanu, Bucureşti, Editura Academiei, Tomul IX. Litera *R*: 1975.

DRLU: Ioan Bobb, *Dicţionariu rumânesc, latinesc şi unguresc.* Den orenduiala excelenţii sale Preosfinţitului..., vlădicul Fagăraşului... în doao tomuri. Cluj, cu Tipariul Tipografiii Colegiumului Reformaţilor, prin Stephan Török. I: *A–L,* 1822.

DN[3]: Florin Marcu, Constant Maneca, *Dicţionar de neologisme.* Ediţia a III-a, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1978.

ET. WB.: Sextil Puşcariu, *Etymologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache.* I: *Lateinisches Element mit Berücksichtigung aller romanischen Sprachen.* Heidelberg, Carl Winter's Universitätsbuchhandlung, 1905.

HEM: I–II: 1887; III: 1893: B. Petriceicu-Hasdeu, *Etymologicum Magnum Romaniae. Dicţionarul limbei istorice şi poporane a românilor.* I–III. Ediţie îngrijită şi studiu introductiv de Grigore Brâncuş, Bucureşti, Minerva. I: 1972, (în reviste între 1871 şi 1873); II: ?; III: 1976.

ISER: Andrei Iser [Iszer], *Vocabular românesc-nemţesc*, Kronstadt [Braşov], Gedruckt bei Johann Gött, 1850.

LB: *Lesicon românesc-latinesc-unguresc-nemţesc, care de mai mulţi autori, în cursul a trideci şi mai multor ani s-au lucrat* seu: *Lexicon valachico-latino-hungarico-germanicum quod a pluribus auctoribus decursu triginta et amplius annorum elaboratum est.* Budae, Typis et Sumtibus Typographiae Regiae Universitatis Hungaricae, 1825.

LM: A. T. Laurian, I. C. Massim, *Dicţionariul limbei romane.* Tom. I–III. După însărcinarea dată de Societatea Academică Română. Elaborat ca proiect, Bucureşti, Noua Tipografie a Laboratorilor Români, I (*A–H*), 1871 [1873]; II (colaboratori

BDD-V4261 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:53:23 UTC)

Iosef Hodoş şi G. Bariţiu: *I–Z*), 1876, 1 622 p.; III: *Glossariu, care coprinde vorbele din limba română străine prin originea sau forma lor, cum şi cele de origine îndoioasă,* 1871 [în realitate: 1877].

NEGULICI: I. D. Negulici, *Vocabular român de toate vorbele străbune repriimite până acum în limba română, şi de toate cele ce sunt a se mai priimi d-acum înainte, şi mai ales în şciinţe*, Bucureşti, Tipografia Colegiului, 1848.

POLIZU: G. A. Polizu, *Vocabular româno-german*. Compus şi întocmit cu privire la trebuinţele vieţei practice de..., înavuţit şi cores de G. Bariţ, Braşov, Tiparul Römer şi Kamner, 1857.

PONTBRIANT: Raoul de Pontbriant, *Dicţiunar româno-frances*, Bucureşti şi Göttingen, Adolf Ulrich, Paris, Gustave Bossange & C-ie, Leipzig, E. F. Steinacker, 1862.

PROT-POP, N. D.: E. Protopopescu, V. Popescu, *Nou dicţionar portativ de toate zicerile radicale şi streine reintroduse şi introduse în limbă, coprinzând şi termeni ştienţifici şi literari.* Volumul I, Bucureşti, 1862 (I: Tipografia lui Toma Teodorescu; II: Tipografia Oprea Demetrescu).

ŞĂINEANU, D.: Lazăr Şăineanu, *Dicţionar universal al limbei române*, Craiova, Institutul de Editură Ralian şi Ignat Samitca, 1896.

TDRG: Dr. H. Tiktin, *Dicţionar român-german. Rumänisch-deutsches Wörterbuch.* [Band IIII]. Operă tipărită cu cheltuiala statului. Bucuresci, Imprimeria Statului, Bukarest,Staatsdruckerei. I: 1903; II: 1911; III: 1924.TDRG: Dr. H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch,* 2., überarbeitete und ergänzte Auflage von Paul Miron [Band I–III], Wiesbaden, Otto Harrassowitz. I: 1986; II: 1988; III: 1989.

VALIAN: J. A. Valian [= Vaillant], *Vocabular purtăreţ rumânesc-franţozesc şi franţozesc-rumânesc, urmat de un mic vocabular de omonime*, Bucureşti, Tipografia lui Friderih Valbaum, 1839.

Mihaela POPESCU
Institutul de Lingvistică al Academiei Române
„Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti”, București
Universitatea din București

BDD-V4261 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:53:23 UTC)